

ОДЕСА
2020

ПРАВА ЛЮДИНИ – ПРІОРИТЕТ
СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ

ВСЕУКРАЇНСЬКА
науково-практична
конференція

ПРАВА ЛЮДИНИ – ПРІОРИТЕТ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ

2020 10 грудня

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Jean Monnet Module

**СЕКЦІЯ № 6. ЗАХИСТ ПРАВ
НАЙБІЛЬШ ВРАЗЛИВИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ**

Баликіна-Галанець Л. І. Право користуватися рідною мовою національних меншин та корінних народів України	116
Бєлогубова О. О. Захист прав членів екіпажу суден, зареєстрованих під зручним прапором	120
Дерунець Н. О. Міжнародно-правовий захист прав пацієнтів	125
Дубенко В. Д. Захист прав дитини в міжнародному праві	129
Зубарева А. Є. Захист прав осіб з інвалідністю під час пандемії COVID-19 в Україні	133
Малюга Л. Ю. Напрями молодіжної політики України із врахуванням викликів сучасного світу	137
Мануїлова К. В. Роль Організації Об'єднаних Націй в протидії нелегальній міграції	142
Мельник С. С. Міжнародно-правовий захист прав і свобод дитини	144
Саїд К. Б., Євдакова Д. О. Правовий статус біпатридів у сучасних умовах	147
Стасів О. В. Особливості укладення трудового договору з працівником за наявності індивідуальної програми реабілітації особи з інвалідністю	151
Фіткаленко О. М. Захист прав жінок-поліцейських крізь призму політики гендерної рівності	154
Хендель Н. В., Пасечник О. В. Діяльність ЮНІСЕФ у сфері захисту прав дитини в умовах пандемії COVID-19	157
Чайковський Ю. В. Обмеження права людини покидати будь-яку країну	160

СЕКЦІЯ № 6

ЗАХИСТ ПРАВ НАЙБІЛЬШ ВРАЗЛИВИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

Баликіна-Галанець Людмила Ігорівна

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»*

ПРАВО КОРИСТУВАТИСЯ РІДНОЮ МОВОЮ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ТА КОРИННИХ НАРОДІВ УКРАЇНИ

В Україні разом із сприянням розвитку української мови, нажаль постає питання захисту мовних прав національних меншин. У зв'язку з прийняттям мовного закону, дискусія навколо використання кримськотатарської та інших мов національних меншин та корінних народів на теренах нашої держави не вщухає. На це питання звертають увагу як вітчизняні експерти, так і зарубіжні. Тому вважаємо, що мовне питання залишається актуальним і потребує нового дослідження, зважаючи на останні зміни в законодавстві.

Почнемо з того, що розглянемо правове регулювання мовного питання в Україні з двох сторін: національної та міжнародної. В Конституції України статті 92 закріплено, що порядок застосування мов визначається виключно законами. По-перше, стаття 10 Конституції України чітко встановлює, що державною мовою є українська, якій забезпечується всебічний розвиток і функціонування в усіх сферах суспільного життя на всій території України, а російській та мовам національних меншин України гарантується вільний розвиток, використання і захист. Також відмічається, що держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування. По-друге, стаття 11 чітко каже про те, що Україна сприяє розвитку мовної самобутності всіх корінних народів і національних меншин. І, по-третє, частина п'ята статті 53 Конституції містить положення, відповідно до якого громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні

культурні товариства. [4] Отже, на зазначеній конституційно-правовій основі проблеми щодо застосування мов в Україні нема.

Щодо гарантування вільного розвитку, використання і захисту мов національних меншин відповідає змістові міжнародних договорів, які ратифіковані Верховною Радою України. Зокрема, Рамкова конвенція Ради Європи про захист національних меншин, яка була прийнята 1 лютого 1995 року, а ратифікована Україною 9 грудня 1997 року. Пункт 1 статті 5 Конвенції зобов'язує держави, які її підписали, створити у себе необхідні умови для того, щоб особи, які належать до національних меншин, мали можливість розвивати свою мову. [8] Угода з питань, пов'язаних з відновленням прав депортованих осіб, національних меншин і народів, яка підписана 9 жовтня 1992 року та ратифікована Україною 17 грудня 1993 року представниками держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав у місті Бішкеку, в 1 статті закріплює, що депортованим громадянам колишнього СРСР забезпечуються в державах Співдружності Незалежних Держав політичні, економічні та соціальні права і умови для освіти, національного, культурного та духовного відродження. [9] Конвенція про забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин, яка укладена 21 жовтня 1994 року в місті Москві державами Співдружності Незалежних Держав за участю України, в пункті «а» статті 10 передбачає необхідність вивчення у цих державах державної мови та створення умов для вивчення національними меншинами рідної мови. [3] Усі згадані вище міжнародні акти є чинними на території України.

Минулого року був прийнятий Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [5], який викликав великий резонанс в мовній політиці України як на її теренах, так і за межами. Звернемо увагу, що у 2 статті зазначається, що «порядок застосування кримськотатарської мови та інших мов корінних народів, національних меншин України у відповідних сферах суспільного життя визначається законом щодо порядку реалізації прав корінних народів, національних меншин України з урахуванням особливостей» [5], однак, по сьогоднішній день такого закону не було прийнято. Наразі чинний закон «Про національні меншини в Україні» [6], який був прийнятий 25 червня 1992 року, а останні

зміни вносилися в нього 2012 року. Відповідно, сьогодні він вже є не актуальний, та потребує змін. Венеціанська комісія після розгляду Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [5], зробила не втішний висновок і перелічила ряд рекомендацій щодо впровадження закону. В тому числі в пункті 126 підкреслила щодо викладання мов підростаючому поколінню, а саме «повною мірою використовувати, при прийнятті імплементаційного законодавства, можливості, передбачені п. 4 ст. 7, для забезпечення достатнього рівня викладання офіційними мовами Європейського Союзу для відповідних меншин; продовжувати забезпечення достатньої частки освіти мовами меншин у початковій та середній школах поряд із викладанням державною мовою; покращити якість викладання державної мови; внести зміни до перехідних положень Закону України «Про освіту» [7], щоб забезпечити більше часу для поступового здійснення реформи; звільнити приватні школи від нових мовних вимог відповідно до статті 13 Рамкової Конвенції [8]; розпочати в рамках реалізації нового Закону України «Про освіту» [7] новий діалог із представниками національних меншин та усіх зацікавлених сторін щодо мовного питання в освіті; гарантувати щоб виконання Закону не загрожувало збереженню культурної спадщини меншин та безперервності вивчення мов меншин у традиційних школах» [1]. Разом з тим наразі забирає підписи петиція «Звернення до Президента України з пропозицією про внесення на розгляд Верховної Ради України законопроекту щодо виконання рекомендацій Венеційської комісії про усунення мовної дискримінації» [2]. В даній петиції наголошується на утисках громадян, які використовують російську мову в сферах освіти, науки, ЗМІ.

Проаналізувавши національне законодавство та міжнародні договори приходимо до висновку, що мовне питання в Україні потребує нагального вирішення. Особливо у зв'язку з військовим конфліктом на сході України, та боротьби з агресором. У влади є можливість використати цей закон для заняття більш сильнішої позиції. Задля миру в Україні та повернення східної частини країни, необхідно підтримати розвиток російської мови. Якщо знищувати російську мову в Україні, то для російськомовного населення не залишиться місця. На сьогоднішній день є важливим

питання примирення та об'єднання України. Підтримавши схід, ми залишимо можливість для вирішення цього питання.

Водночас, дискримінується не тільки російська, а й інші мови нацменшин. Тому поки не прийнятий новий закон про захист прав національних меншин, дискримінується вільний розвиток, використання та захисту їх мов. Як сказав відомий митець «Скільки мов ти знаєш – стільки разів ти людина». Тому, заохочувати необхідно молоде покоління вивченню різних мов: і державної, і рідної (якщо вона відмінна від державної), і мов міжнародного спілкування.

Джерела:

1. Ukraine – Opinion on the provisions of the Law on Education of 5 September 2017, which concern the use of the State Language and Minority and other Languages in Education, adopted by the Commission at its 113th Plenary Session (Venice, 8-9 December 2017) URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2017\)030-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2017)030-e) (дата звернення 06.12. 2020).
2. Звернення до Президента України з пропозицією про внесення на розгляд Верховної Ради України законопроекту щодо виконання рекомендацій Венеційської комісії про усунення мовної дискримінації: Електронна петиція від 05 листопада 2020 р. №22/108306-еп. URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/108306> (дата звернення 06.12. 2020).
3. Конвенція про забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин від 21 жовтня 1994 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_050 (дата звернення 06.12. 2020).
4. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 06.12. 2020).
5. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25 квітня 2019 р. № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення 06.12. 2020).
6. Про національні меншини в Україні: Закон України від 25 червня 1992 р. № 2494-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12#Text> (дата звернення 06.12. 2020).
7. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 06.12. 2020).